

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Nasjonale utviklingsprosjekter for universell utforming i fylker og kommuner

Underveissamling Bergen 9. – 10. mars 2015

Innretning og bruk av virkemidler

Erik Vieth Pedersen, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

9. mars 2015

KMDs oppgaver - viktigste i denne sammenheng:

Nasjonal myndighet for plan- og bygningsloven som innebærer:

Ansvarlig for lovutvikling – vi fikk ny pbl i 2009,

hvor en intensjon var å gjøre loven enklere på arealplanleggingsområdet , styrke medvirkning og stramme inn på dispensasjonsadgang.

Flere samfunnsideelle mål ble tatt inn og presisert; bl.a. universell utforming

Bilde: KMDs organisasjonskart

KMD ansvarlig for forvaltning av loven og at andre myndigheter og aktører følger loven, derfor rundskriv , nasjonale forventninger, statlige planretningslinjer, forskrifter og veiledning.

Bilde: Planverktøy (matrise)

Loven er delt mellom plandelen og byggesaksdelen.

Oppfølgingen følger derfor to ulike ”forvaltningsveier” - med og uten direktorat, med og uten det regionale nivå – jf bygningsdelen og plandelen i loven.

Viktigste myndighet er kommunene med planleggingsansvar og kontrollansvar for byggesaker.

Fylkeskommunene planlegger selv på regionalt nivå og veileder kommunene i planlegging.

Fylkesmennene har et veileder- og påpasseransvar både for plansaker og byggesaker - klageorgan, dispensasjoner. Fylkesmannes også viktig saksinstans for mange faglig forhold på linje med f.eks vegvesenet, jernbaneverket og (mange andre). Eget rundskriv om alle disse, H-2/14, lenke:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/rundskriv-h-214---supplering-av-rundskri/id751306/>

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven gir et viktig bidrag her.

Den forvaltes ikke av KMD, men av Likestillings- og diskrimineringsombudet som et klageorgan.

Den innebærer at virksomheter selv – både private og offentlige - skal vurdere om de fysiske forholdene, adkomst og tilgang til allmenne funksjoner, er diskriminernde eller hindrende for likeverdig tilgang for personer med nedsatt funksjonsevne.

Virksomheten selv bør ta et initiativ og kommunens med sin kompetanse og veiledning kan bidra.

Flere kommuner laget i forrige tiltaksperiode enkle brosjyrer, f.eks ”Hvordan komme inn i min butikk”.

Eksempel fra Hamar: <http://www.hamar.kommune.no/category5629.html>)

Samtidig kan kommunen indikere i sin planlegging, særlig i eksisterende områder, at slike forhold skal vurderes og søkes løst – og sette mål for det i kommuneplan.

Antar at KS i sitt innlegg på slutten av dagen i morgen vil komme innpå hvordan kommune kan ta initiativ for å fjerne små hindringer med referanse til sitt pågående kommunenetteverk..

Fylkesmann og fylkeskommune kan også nedlegge innsigelse/motsegn mot kommunale planer som ikke tar tilstrekkelig hensyn til lovens prinsipp om universell utforming. Det kan være urimelige stigningsforhold på adkomster, gangveger og turveger og dårlig utforming av plasser og byrom.

I perioden 2010 – 2013 rapporterte kommunene gjennom Kostra at fylkesmennene og fylkeskommunene brukte denne muligheten med innsigelse/motsegn i 36 tilfeller. Sju var knyttet til kommuneplan og 29 til reguleringsplaner.

Vi har nettopp forsøkt å få nærmere opplysninger om disse. Det er åpenbarte en ulik virkelighetsoppfatning mellom kommunene og regionalt nivå. Angjeldende fylkesmenn og fylkeskommuner melder stort sett at de ikke har nedlagt innsigelse/motsegn. De få som er konkretisert, gjelder manglende presisering av tilrettelegging i turvegområder.

Flere melder også at de angir som veiledning i de fleste plansaker at hensynet til universell utforming skal ivaretas i planleggingen. Dette feltet har fylkesmennene gjennom tildelingsbrev fra departementene hatt som oppgave siden 2005.

Men uansett, alle saker, om de har vært reelle eller ble løst.

Det viser plansystemets intensjon og styrke: dialog og samvirke mellom aktører og myndigheter i planlegging og prosjektering vil som regel alltid skape bedre resultater. Og er billigere. Er feilene først bygget er det kostbart å endre.

Statsbygg som har innlegg seinere på samlingen, har erfart det. De har mye å ta tak i deres eksisterende bygningsmasse. En betydelig del er oppretting av feil som følge av at tilgjengelighetsanvisningene i de byggtekniske forskriftene fra 1980-tallet ikke er fulgt i nybygg fra den tiden og til nå.

Statsbygg har et ambisiøst program for både eksisterende og ny bygningsmasse. Det er forbilledlig for både små og store byggeiere – og byggere på systematisk tilnærming og arbeid.

Vi er glad for at vi har fått Statsbygg med oss inn i den nye "KMD-familien" og kan bruke dem som slikt eksempel, jf viste organisasjonsplan for KMD

Direktoratet for byggkvalitet har ansvaret for byggtekniske forskrifter.

Dibk har og har hatt viktige oppgaver knyttet til universell utforming. Detaljer i de byggtekniske forskriftene har vært i "hardt vær" de siste par årene og noe ble endret i fjor. Mer om det i parallell sesjon 2 seinere.

Dibk utviklet også K5 *Kompetanseprogrammet for universell utforming* for noen år siden sammen med en omfattende kursvirksomhet. Det er fremdeles egnet for kurs og egenutvikling. Mer om det også seinere.

Og Dibk kommer snart med en ny inspirerende nettportal for gode ideer og løsningseksempler:

Det er samhandlingen mellom byggesaksdelen av pbl og plandelen i loven som nå er spennende i nye KMD

Planavdelingen i KMD ivaretar plandelen av loven.

Både kommuneplan og reguleringsplan gir kommunen styringsmuligheter for omfang av og kvaliteteten i de bygde omgivelsene. Universell utforming er i så måte et kvalitetsaspekt for å skape det likeverdige samfunnet, uansett personlig funksjonsevne.

Det er kan være en utfordring å finne balansen mellom slike rettslige muligheter som ligger i planleggingen, de tekniske og funksjonelle anvisningene som ligger i byggt teknisk forskrift og standarder med anbefalte normer.

Byggt teknisk forskrift inneholder også bestemmelser om tilgjengelig bolig. Samtidig kan kommunen i sin planlegging sette mål for sin virksomhet og bestemme omfang av boliger områder som kan være tilgjengelige.

Noe som kan være stekt ønskelig med den demografiske utviklingen med en sterkt voksende og større andel eldre i befolkningen. Dette ligger i hånden til kommunene. Universell utforming er en kvalitetsinnretning.

Vi arbeider derfor med en veileder for universell utforming i planlegging, hvor også forholdet til reglene i byggt teknisk forskrift for uteområder skal belyses. At det er stor interesse for dette vitner omfanget av uttaler som kom inn da et forslag til Rikspolitiske retningslinjer for universell utforming var til høring allerede i 2009. Det kom inn over 160 merknader, og mange fra kommuner.

Dessverre førte endringer i loven til en omlegging av dette virkemidlet og forslaget ble ikke ferdigstilt. Men vi tar den kunnskapen som ble uttrykt med oss videre.

Det er derfor dette nettverket med den kreative betegnelsen *K2 Universell utforming mot nye høyder* – alle ære til de som i idédugnaden på Gardermoen i november i fjor kom på koblet assosiasjoner og foreslo navnet.

Dere er den viktigste ressursen. I motsetning til ånge andre regelorienterte instanser tror vi som forvalter pbl på at dere mange små skritt som gjør målet.

Bilde: *Mange små prosjekter fører til det store målet*

K2- tiltakets forløper og "storebror/søster" (foreløpig?) – K1 2009 – 13, viser mange eksempler på slike mange små prosjekter. Det er kunnskap og bevissthet i gjennomføringen av slike som er arbeidets viktigste ressurs – nettopp dere som er her nå og de som dere kommuniserer med på hjemmebane.

Dere har satt i gang 50 basisprosjekter med et vidt spenn av oppgaver. Noen fikk sine basisprosjekter styrket på tampen av året og 15 fikk midler til "særskilte" prosjekter. 90-95% av midlene ble fordelt som aktivitetsbidrag/tilskott.

Bilde: Økonomi - fullmaktsmidler og tilskott

Noen utnyttet ikke muligheten for utbetaling av midler. Det får vi komme tilbake til.

Det er nå altså 50 deltakere i nettverket etter tilmeldingsrunden i fjor – 39 kommuner og elleve fylker (fm/fk). Her på konferansen registrerer vi at flere kommuner utenom kretsen deltar. Fint.

Og hvorfor står jeg her som representant for departementet når vi har så mange utmerkede direktorater? Hva er et departement – retorisk spørsmål?

KMD har med K2-tiltaket et operatøransvar. Metodisk arbeid tuftet på pbls grunn, nettverk og formidling av resultater, jf. www.uu-k2.no og www.uu-k1.no som i dag er likeverdige nettinganger.

Vårt engasjement er nært knyttet til at vi, som sagt før, tror på plansystemet som virkemiddel. Så langt har vi fått støtte for det fra BLD ved at de – etter vår årlig søknad – innvilger oss midler til å drive for.